

розвиток країни базується на економічно розвинутих та сильних регіонах, тому складно переоцінити яке велике значення має розвиток регіонів для життя країни.

Використані джерела інформації:

1. Бюджетний кодекс України № 2456-IV редакція від 08.07.2010р. www.rada.gov.ua
2. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1088 від 1.12.2010р
3. Закон України № 1861-IV від 24.06.2006р. «Про транскордонне співробітництво»
4. Закон України № 2673-XII від 13.10.1992р. «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон»
5. Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997р. «Про місцеве самоврядування в Україні»
6. Закон України № 2850-IV від 08.09.2005р. «Про стимулювання розвитку регіонів»
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 235 від 2.03.2010р. «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними
8. Постанова Кабінету Міністрів України №1001 від 21.06.2006р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р
9. Утрехтська декларація про добре місцеве та регіональне врядування в неспокійний час: проблеми змін
10. Аспекти взаємодії територіальних громад та органів місцевої виконавчої влади агломерації задля спільного економічного розвитку [Електронний ресурс] / І.Л.Парасюк // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання – 11.10.2010. – Режим доступу до статті: <http://economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=358>

УДК 336.1

***Шпильовий С. Є.,
к.е.н., доц., професор кафедри державних та місцевих фінансів
Академії муніципального управління, м. Київ***

ПРОБЛЕМИ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті зроблено аналіз теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з реформуванням пенсійної системи України та запропоновані шляхи їх вирішення.

В статье сделан анализ теоретических и практических проблем связанных с реформированием пенсионной системы Украины и предложены пути их решения.

The paper made an analysis of theoretical and practical issues related to reform the pension system in Ukraine and ways of their solutions.

Постановка проблеми. Пенсійна реформа в Україні за ініціативою уряду в 2004 році вступила в стадію практичної реалізації. Проте роки перетворень пенсійної системи продемонстрували неможливість вирішити поставлені перед нею проблеми, серед яких першочерговими є:

принципове підвищення рівня життя пенсіонерів; забезпечення зв'язку розміру пенсії з страховим внеском застрахованої особи; скорочення об'ємів незабезпеченого фінансовими ресурсами навантаження на систему пенсійного страхування; запобігання проблемам, пов'язаним з негативними демографічними тенденціями; підвищення економічної мотивації до сплати страхових внесків; забезпечення поточної й довгострокової фінансової стійкості пенсійної системи та ін. В певній мірі ці проблеми обумовлюються недоліками діючої системи пенсійного забезпечення, відсутністю механізму реформування існуючої системи [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансово-економічні засади соціальної проблематики в цілому та пенсійної зокрема висвітлені в наукових працях вітчизняних вчених-економістів: В. Дем'янишина, Н. Кравченка, Е. Ліанової, Б. Надточія, В. Новикова, С. Онишко, В. Опаріна, І. Сироти, В. Федосова, М. Шавариної, Ю. Шклярського, С. Юрія, В. Яценка, та ін. Разом з тим, аналіз опублікованих робіт показує, що проблеми пенсійного забезпечення в Україні потребують подальшого дослідження та удосконалення механізму його функціонування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Забезпечення постійного функціонування пенсійної системи України – одна з найактуальніших задач соціальної політики держави. Складності переходу до ринкової економіки привели до повного розбалансування колись надійної і стабільної системи, що спричиняє певне напруження, а значну частину непрацездатного населення залишає без коштів для існування. Державна соціальна політика у сфері пенсійного забезпечення й надалі залишається незбалансованою.

Формулювання цілей статті. Метою статті є систематизація основних проблем, що склалися у системі пенсійного забезпечення країни під час її реформування, та пошук шляхів їхнього вирішення існуючими засобами державного впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання низького пенсійного забезпечення залишається суворою реальністю. Крім того, воно ускладнюється багатьма проблемами, серед яких: довготривала економічна криза, викликана трансформаційними процесами; недотримання соціальних принципів функціонування солідарної системи; складність і нестабільність вітчизняного пенсійного законодавства; високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення; відсутність обов'язкової накопичувальної пенсійної системи; великий тіньовий сектор економіки; фінансова нестабільність солідарної системи пенсійного страхування; не відпрацьованість системи управління пенсійними ресурсами на принципах соціального партнерства; не створено належних умов для ефективного функціонування недержавного пенсійного страхування.

Реальна практика свідчить про неефективність діючої пенсійної системи, як з економічної, так і з соціальної точки зору. Перехід країни до

відкритого суспільства і до ринкових відносин передбачає необхідність корінної перебудови системи пенсійного забезпечення.

Одним із соціальних принципів солідарної пенсійної системи є принцип диференціації розмірів пенсій залежно від заробітку. На перший погляд він найкраще відповідає реалізації соціальної справедливості в пенсійному забезпеченні громадян. Але недосконалість системи, зокрема, методик розрахунку та порядку призначення пенсій, що існують, призводять до існування зрівнялівки у пенсійному забезпеченні.

Існує ще одне порушення принципу соціальної справедливості у вітчизняній пенсійній системі, соціально невиправдана та економічно необґрунтована диспропорція в розмірах призначених пенсій, установлених спеціальними законами для представників окремих професій та посад (народних депутатів, працівників прокуратури, помічників народних депутатів, суддів, військовослужбовців, працівників національного банку та самоврядування, державних службовців, науковців, та ін.). В 2010 р. чисельність таких пенсіонерів в Україні становить 4% від загальної кількості [4] – табл. 1.

На початок 2011 року 1 млн. спеціальних пенсіонерів отримали пенсію, яка визначається окремими законами. Їхня середня пенсія становила від 1061 гривні у солдатів до 15 443 гривень у депутатів (таблиця 2).

Таблиця 1

Перелік професій, які станом на 1 липня 2011 р. отримали пенсію більше 10 тисяч гривень

Професії	Кількість осіб	Середній розмір пенсії (гривень)
Народні депутати	850	15923
Прокурори	165	15 959
Судді	28	12 391
Урядовці	62	10 053

Як видно з таблиці найнижчі пенсії у рядових та сержантів строкової служби, найвищі у народних депутатів, перевищення становить 93%. Існування «спецпенсій» створює прецедент, що негативно впливає на розвиток пенсійного страхування.

В Україні 12,5 млн. громадян отримували пенсію згідно із законом про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – в середньому по 874 гривні. У разі сплати «спецпенсіонерам» середньої пенсії для звичайних пенсіонерів, держава економила б майже 11 млрд. гривень на рік. Це майже дорівнює запланованому урядом дефіциту Пенсійного фонду на 2011 рік – 13 млрд. гривень. При цьому фактична нестача коштів у Пенсійному фонді набагато вища. За даними Пенсійного фонду, з 71 млрд. гривень, які надійшли до нього впродовж першої половини 2011

року, лише 48 млрд. гривень надійшли від внесків та зборів. Усі інші кошти – це дотації або позички від уряду, який бере їх з інших податків [4].

Таблиця 2

Середній розмір «спецпенсій» станом на 01.01.2010 р.

Професія	Середній розмір спецпенсії (гривень)	Кількість	Скільки на це витрачається щомісячно (млн. гривень)
Народні депутати	15 443	893	13,8
Урядовці	10 105	103	1
Прокурори	5 678	5 222	29,6
Судді	5 637	1 016	5,7
Митники	4 432	236	1
Співробітники НБУ	4 285	765	3,3
Помічники народних депутатів	3 374	770	2,6
Журналісти державних та комунальних ЗМІ	2 800	3 801	10,6
Державні службовці	2 718	96 580	263
Службовці з органів місцевого самоврядування	2 495	12 796	31,9
Судові експерти	2 151	230	0,5
Науковці	1 903	79 862	152
Військовослужбовці	1 703	614 620	1 047
Чорнобильці	1 403	75 903	106,5
Рядові та сержанти строкової служби	1 061	84 120	89,3
Всього:	65 188	976 917	1757,8

Така ситуація потребує термінового вирішення. Несправедливість існування таких "професійних" пенсій полягає в тому, що їх підвищений розмір забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету, а не лише сплатою вищої ставки страхових внесків.

Існує також загроза збільшення різниці в розмірах новопризначених та призначених раніше пенсійних виплат. З одного боку, нові покоління пенсіонерів підпадуть під більш пильний контроль за сплатою страхових внесків. З іншого, для обчислення їхніх пенсій будуть використовуватися значно вищі показники середньої заробітної плати в економіці, оскільки передбачається випереджальне зростання заробітної плати порівняно з усіма іншими макроекономічними показниками.

Останнім часом спостерігається слабка зацікавленість населення у здобутті пенсійних прав тому, що вітчизняне пенсійне законодавство складне і нестабільне.

Пенсійна система працює в умовах максимального фінансового напруження, не забезпечуючи при цьому достатнього задоволення потреб пенсіонерів, які з виходом на пенсію втрачають половину свого заробітку.

За таких умов більш виважено слід підходити до питання надання пенсій за особливі умови роботи з внесенням відповідних поправок до нормативних документів, адже вітчизняне пенсійне законодавство передбачає дуже широкий перелік категорій працівників, які мають право на достроковий вихід на пенсію. Це провокує розбалансування пенсійної системи у частині демографічного навантаження на працюючих.

Демографічні і макроекономічні проблеми в Україні сьогодні особливо гострі. Висока ставка податку, значний тіньовий сектор, низький рівень дисципліни при виплаті відрахувань, велика кількість пенсіонерів, серед яких багато пільговиків, і очікувані несприятливі демографічні зміни, все це примушує переглянути концепцію пенсійного забезпечення [5].

Демографічні прогнози в Україні ще менш утішливі, ніж і Європі, і США. Чисельність населення буде скорочуватися, не зважаючи на зростання народжуваності та тривалості життя причому в структурі населення зменшуватиметься саме частка осіб працездатного віку.

В Україні, за оцінками експертів, в 2040 році на 1000 працюючих буде 1200 пенсіонерів. Через демографічні тенденції солідарна система не здатна буде без бюджетної підтримки забезпечувати існуючий рівень заміщення пенсіями втраченого заробітку [6].

Загострилась проблема приховування заробітної плати, що негативно вплинуло на доходну частину бюджету Пенсійного фонду. Потреби держави на виплату державної пенсії величезні й сягають понад 14,2 млрд. грн. щомісяця [5]. Видатки Пенсійного фонду України за 2010 рік – 191,5,2 млрд. грн., тоді як власні доходи установи становили лише 147,5. Бюджет Пенсійного фонду України у 2010 році виконано з дефіцитом у розмірі 27 млрд. грн. на покриття якого кошти були виділені з державного бюджету України. [7].

Для подолання проблем пенсійної системи потрібно реформувати систему та провести адекватні зміни в оподаткуванні [8].

Висновки. Основними напрямками державної політики у сфері пенсійного забезпечення мають стати: відновлення життєдіяльності пенсійної системи та її фінансової стабільності; практична реалізація пенсійної реформи з поступовим переходом до обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування та впровадженням паралельної системи добровільного пенсійного страхування; розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення.

До пріоритетів діяльності держави, що сприятимуть оптимізації державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України, слід віднести: посилення фінансової дисципліни платників страхових внесків; установлення належної диференціації пенсійних виплат, зумовленими страховими внесками впродовж трудової діяльності; підвищення віку виходу на пенсію; удосконалення формули обчислення розмірів пенсій; оптимізація порядку перерахунку пенсій працюючим пенсіонерам; запровадження дієвих стимулів до сплати страхових внесків; обмеження права на дострокове отримання пенсії із солідарної системи; скорочення можливостей одержання дострокових пенсій; поступове збільшення тривалості страхового стажу, необхідного для призначення мінімальних пенсій; ліквідація пільг зі сплати страхових внесків; раціоналізація пенсійних видатків; застосування усіма суб'єктами господарювання загальної ставки страхового внеску; обмеження максимального розміру пенсії із солідарної системи.

Для посилення організаційного забезпечення пенсійної реформи необхідно, перш за все, спрямувати зусилля на налагодження узгодженої діяльності законодавчої та виконавчої влади. [9].

Використані джерела інформації:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. № 1058 (поточна редакція від 01.10.2011 на підставі 3668-17). [Електронний ресурс] Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/>;
2. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження та виконання бюджету Пенсійного фонду України» від 31.08.2009 N 21-2.[Електронний ресурс] Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/>;
3. Бахмач А. Що гальмує пенсійну реформу в Україні / А. Бахмач // Голос України. - 2009. - № 54, березень, 26.;
4. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах. / Міністерство праці та соціальної політики України. Пенсійний фонд України. – К., 2008. – 56 с.;
5. Міщук Г.Ю. Демографічні передумови реформування механізмів пенсійного забезпечення. / Г.Ю. Міщук, О.О.Якушева // Статистика України.- 2009,-№1 с. 58-64.;
6. Програма економічних реформ України на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентноспроможна економіка, ефективна держава» // Вісник Пенсійного фонду України. – К., 2010. – №6;
7. Гнибіденко І. Пенсійна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи / І. Гнибіденко // Економіка України. – 2007. – №4. – С. 4-11.;
8. Гура М. Пенсійна реформа: Виклик для України / Гура М.,[за ред. Свенчіцкі М., Чапко І.,Єрмошенко А.] - К.: АДЦБС ПРООН, 2008. – 68 с.;
9. Загородній А. Проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України / А. Загородній // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 15-24.;
10. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання. - К.: НІСД, 2010. - 35 с.
